

# PROMETHEUS

*jibbe willems voor tgmaastricht en philharmonie zuid-nederland – mei 2017*

PROMETHEUS  
HERAKLES

PROMETHEUS Duizenden jaren hang ik hier, de tel  
ben ik eeuwen terug al kwijtgeraakt,  
het is zo'n tweeduizend en zeventien  
omwentelingen rond de zon geleden  
dat ik de jongen die ze Jezus noemen  
zag geboren worden in een stal, het arme kind,  
dat ik niet veel later aan een houten paal  
zijn laatste adem uit zag blazen, nu hou ik,  
als de rest van de verdwaalde schapen hier op aarde,  
zijn leven aan als referentiekader van de tijd  
al hang ik hier veel langer, en zal ik ook  
veel langer nog, boven mijn afgrond blijven hangen.

Van zijn wederopstanding was ik trouwens geen getuige,  
maar dat zegt niks. Al heb ik vanaf mijn berg  
vrij goed uitzicht op het wereldse, alziend ben ik niet.  
Maar het zou heel goed kunnen, zijn herrijzenis,  
de goden hebben wel vreemdere kunststukjes uitgehaald  
en zijn naast wreed soms ook wonderlijk groothartig.

Al moet je altijd oppassen met een gulle god,  
in een gift zit dikwijls gif verborgen en een zegen  
is even zo vaak een vloek. Neem mij, Prometheus,  
vertrouweling en huisvriend van de Olympische goden,  
tenminste, dat was ik, tot ik hen het vuur ontfutselde  
en aan de mensheid ten geschenke bracht.

Overeenkomst tussen mij en hem,  
de jongen die ze Jezus noemen: beiden hebben wij  
de mensheid iets gegeven en allebei zijn wij  
daarvoor gestraft. Jezus gaf de mensen vrijheid  
door hun zonden op zich te nemen, ik gaf ze vuur  
zodat ze bevoorrecht zouden zijn boven de dieren.

Nog een overeenkomst: beiden hebben wij ons  
geofferd en allebei voor niets. Na zijn kruisdood  
ging de mensheid vrolijk door met zondigen en  
met het vuur waarmee ik hem vooruitgang wilde geven  
heeft de mens zich niet verheven maar bewees hij  
juist nog dierlijker dan beest te zijn.

Er zijn ook verschillen. Natuurlijk. Hij, zoon van god, werd gestraft door mensen, wier wreedheid is begrensd door hun beperkte fantasie. Hij hoefde maar een middagje te lijden. Ik, titanenzoon, kreeg mijn penitentie door de goden opgelegd. Christus kreeg het eeuwig leven om bij zijn Vader aan te zitten, ik kreeg het zodat mijn kwelling eeuwig duren blijven kon.

Zijn martelwerktuig wordt nog dagelijks vereerd en ook de vlam, vloek en zegen tegelijk, heeft niets ingeboet aan eerbiedwaardigheid. Maar waar Jezus ook als mens nog wordt herinnerd ben ik, Prometheus, door iedereen vergeten, op wat liefhebbers van de klassieken na. Voor wat het waard is.

En ondertussen blijft mijn straf maar duren. Elke dag komt Ethon, die arend met zijn hondenkop, mijn lever uit mijn zijde pikken. Het orgaan groeit 's nachts weer aan, zodat bij dageraad het hele feest weer van voor af aan kan beginnen. Al moet ik zeggen dat de grootste kwelling na duizenden jaren aan deze rotswand niet de pijn is van het eeuwigdurend pikken, maar de verveling van de eeuwigdurende herhaling.

Slechts om de paar honderd jaar onderbroken door een zelfbenoemde held die meent mij te moeten bevrijden.

Ook nu weer, over de rotswand komt een man met vastberaden blik aan geklauterd, glibberend over duizenden jaren opgehoopte ontlasting. Van mij. Ja. Ik moet toch ergens mijn gevoeg doen? Veel bewegingsvrijheid heb ik niet...

HERAKLES Prometheus!

PROMETHEUS Juist, dat ben ik.  
Met wie heb ik het genoeg?

HERAKLES Hier ben ik, Herakles,  
het genoeg is geheel aan mijn kant.

PROMETHEUS Dat kan kloppen, ik hang hier met een vitaal orgaan uit mijn zijde gestulpt boven een gapende afgrond, daar is niet veel genoeglijkst aan.

HERAKLES Al duizenden jaren, ja, als straf van de Olympische goden omdat jij het vuur uit de hemel hebt gestolen en aan ons, de mensheid, hebt gegeven.

PROMETHEUS Ik weet het, ja,  
ik was erbij.

HERAKLES Wel, aan die straf komt vandaag een einde.

PROMETHEUS Werkelijk?  
Ik ben vastgeklonken met onbreekbare ketenen.  
Het is onmogelijk.

HERAKLES Niet voor mij, ik ben Herakles.

PROMETHEUS Kijk maar uit.  
Hybris is niet iets wat de goden erg op prijs stellen.

HERAKLES Zij hebben mij zelf de kracht gegeven!

PROMETHEUS Er kan gif in een gift zitten,  
een zegen kan een vloek zijn.

HERAKLES Niet voor mij. Ik ben Herakles.

PROMETHEUS Ja, dat zei je al.

HERAKLES Ik heb de leeuw van Nemea verslagen,  
de Hydra van Lerna onthoofd,  
het Erymantische zwijn gevangen,  
de stallen van Augias schoongemaakt,  
de...

PROMETHEUS Ja, het is duidelijk.  
En nu kom je mij dus bevrijden.

HERAKLES Juist.

PROMETHEUS Waarom?

HERAKLES Hoe bedoel je waarom?

PROMETHEUS Waarom kom je mij bevrijden,  
waar heb ik dat aan verdiend?

HERAKLES Jij bent de man met de vooruitziende blik.  
Jij hebt de mensen verder geholpen,  
zonder jou zouden we blind zijn in de nacht  
bevrozen in de winter,  
jij hebt ons het licht en de warmte gebracht  
het vuur  
jij hebt ons ijzer leren smelten en smeden  
ten koste van jezelf.

Jij bent een held.

PROMETHEUS Dat hangt ervan af.

HERAKLES Waarvan?

PROMETHEUS Aan wie je het vraagt.

HERAKLES Als je het aan mij vraagt dan zeg ik volmondig:  
Prometheus is een held.

PROMETHEUS Geloof jij dan niet in de goden?

HERAKLES Natuurlijk geloof ik in de goden!  
Heil aan Hera! Ere zij Zeus!

PROMETHEUS Volgens Zeus ben ik een misdadiger,  
heeft hoogmoed mij tot diefstal gebracht,  
en heb ik, door het vuur van hem te stelen,  
onze vriendschap verraden. De goden willen  
dat ik eeuwig voor mijn misdaad boet.  
Toen de verlosser aan zijn houten kruisje stierf  
had hij alle zonden met zich meegenomen,  
behalve die van mij. Mijn lijden is voor altijd.

Held voor de mensen, schurk voor de goden,  
Er zijn minder vrome mensen dan jij  
verstrikt geraakt in deze paradox.

HERAKLES Je bent gestraft, ja, en als de goden die straf  
als gerechtvaardigd zien, dan is de straf rechtvaardig.

Maar nu is het genoeg.  
Jij hebt genoeg geleden.

PROMETHEUS Dat vind ik aardig van je.  
Aanklager, rechter en bevrijder in een.

HERAKLES Elke dag komt Ethon je lever uitpikken,  
en elke nacht groeit deze weer aan.

PROMETHEUS Ik weet het.  
Ik ben erbij.

HERAKLES Na drieduizend jaar mag jij,  
van je ketenen ontdaan,  
terugkeren naar de aarde.  
Waar je door de mensen ontvangen  
en aanbeden zal worden.

PROMETHEUS En waarom doe je dit?

HERAKLES Doet dat ertoe?

PROMETHEUS *What's in it for you?*

HERAKLES Is de reden van belang voor het doel: jouw vrijheid?

PROMETHEUS Ik ben gewoon benieuwd.

HERAKLES Goed. Ik moet twaalf onmenselijk zware werken verrichten  
in dienst van koning Eurysthes  
om de vloek op te heffen  
en mijzelf te redden van de wraakgodinnen.

PROMETHEUS Twaalf werken.

HERAKLES Ik heb de Stier van Kreta opgehaald,  
de Stymphalische vogels verjaagd,  
de gordel van Hippolyte gehaald,  
de...

PROMETHEUS Jajaja.

HERAKLES Jij bent mijn elfde werk.

PROMETHEUS Zo. Jij bent dus ook gestraft.

HERAKLES Al wat onder de wolken ademt  
zal vroeg of laat worden gestraft.

PROMETHEUS En wat heb je gedaan  
om deze straf te verdienen?  
Wat is jouw misdaad?

HERAKLES Daar heb ik het liever niet over.

PROMETHEUS Zeg op, of ik laat je onverricht ter zake vertrekken  
zodat jij je elfde werk niet kan verrichten.

HERAKLES *zucht, fluistert*  
Ik heb mijn kinderen vermoord.

PROMETHEUS Wat zeg je?

HERAKLES *harder*  
Hera heeft mij geslagen met waanzin  
en toen heb ik mijn zonen de keel doorgesneden.

PROMETHEUS Heb ik hier drieduizend jaar gehangen  
om bevrijd te worden door een kindermoordenaar.

HERAKLES Veranderd de aard van de daad  
door wie hem uitvoert?

PROMETHEUS Het zou leuk zijn geweest als je hier  
uit naastenliefde was gekomen, uit medemenselijkheid  
en niet in opdracht, uit eigenbelang.

HERAKLES Sluit het een het ander uit?

PROMETHEUS Mijn daad was zuiver, altruïstisch,  
ik heb mijzelf geofferd voor de mens,  
hulpeloze wezens dat door de modder wroette  
en zich met niks dan vieze nagels kon verdedigen  
tegen de wereld om hem heen.

Was ik niet met het vuur gekomen  
dan was de mens al uitgestorven  
in de eerste generatie.

HERAKLES Precies, je bent een held!

PROMETHEUS Precies, dat is heldendom, Herakles,  
jij voert een taakstraf uit.

HERAKLES Ik vraag het nog een keer: wat maakt het uit?  
Het resultaat is hetzelfde; jij wordt bevrijd.

Of wil jij enkel dat je ketenen gebroken worden  
door een man die zuiver is van hart  
en enkel voor een ander leeft. Want dan,  
beste Prometheus, zal je hier nog lang blijven hangen.

PROMETHEUS Ik weet het, ik ken de mens.  
Ik heb vanaf mijn plek boven de afgrond  
een uitstekend uitzicht op zijn handelen.

Ik heb het jullie het vuur gegeven  
om de vooruitgang naar de mens te brengen.

Ik wilde jullie helpen jezelf te verheffen,  
maar jullie zijn alleen in naam beschaafd,  
civilisatie is een masker om jullie wreedheid te verbergen.

Ik wilde jullie meer laten worden dan de dieren  
maar jullie werden minder dan beesten.

Zelfs de hyena scheurt zijn eigen broeders niet aan stukken,  
de slang laat zijn soortgenoten niet verzuipen,  
de wolf steekt geen mes in zijn moeders nek  
en de haai zal zijn vader niet verraden.

Erger nog dan beesten zijn jullie.

Ik gaf jullie het vuur. Wat hebben jullie ermee gedaan?

Hebben jullie zij die kou lijden helpen verwarmen?  
Hebben jullie ploegen gesmeed om de hongerigen te voeden?  
Hebben jullie hekken gemaakt om je broers en zusters voor het gevaar te hoeden?

Nee.

Met het vuur heb je vlammenwerpers gebouwd.  
Geen ploegen heb je gesmeed, maar zwaarden.  
Geen hekken om je broers en zusters te beschermen  
maar om ze buiten te houden. In de kou. Hongerig.

Het vuur had voorspoed kunnen brengen voor iedereen,  
maar het bracht geweren, kogels, benzinebommen, een kernarsenaal.

Jullie hadden een band kunnen smeden  
eenheid voor allen onder de zon  
maar wat zijn jullie geworden?

Broeders?  
Vrienden?  
Geliefden?

Nee.

Vrouwenverkrachters.

Oorlogsmisdadigers.

Kindermoordenaars.

Ik had jullie moeten laten uitsterven.

Ik heb deze straf meer dan verdiend.

Laat mij maar hangen.

HERAKLES En ik dan?

PROMETHEUS En ik dan?

En ik dan?

Zolang je die vraag blijft stellen  
blijf ik hier hangen.

HERAKLES Maar...

PROMETHEUS Kom over duizend jaar nog maar eens terug.  
Wellicht is er dan iets veranderd.

HERAKLES Maar...

PROMETHEUS Ga, Herakles.  
Ik verdien de vrijheid niet  
en jullie  
jullie verdienen het vuur niet.

*Herakles af.*

PROMETHEUS Red hen van de eeuwige dood, o Zeus,  
op die schrikwekkende dag.  
Als hemel en aarde beven,  
als gij komt om de wereld te oordelen door het vuur.  
O die dag! Die dag van toorn, van onheil en ellende,  
die grote dag vol bitterheid.  
Als gij komt om de wereld te oordelen door het vuur.  
Zeus, geef hun de eeuwige rust  
en het eeuwige Licht verlichte hen.